

Asia: VN/10384/2019 VM212:00/2018

Lausuntopyyntö järjestöjä koskevien valtionavustuskäytäntöjen kehittämisestä ja yhdenmukaistamisesta

1 Taustatiedot

Valitse sopivin vaihtoehto

Säätiö

2 Ehdotukset järjestöjä koskevien valtionavustuskäytäntöjen kehittämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi

Ehdotus 1: Valtionavustustoiminnassa siirrytään uuteen, valtionavustuskäytäntöjen yhdenmukaisuutta edistävään toimintamalliin.

Tuotonjakoministeriöt siirtyvät valtionavustustoiminnan uuteen toimintamalliin ja ottavat käyttöön sitä tukevat valtionavustustoiminnan verkkopalvelut. Tuotonjakoministeriöt siirtyvät toimintamalliin kehittämisprojekteissa siten, että verkkopalvelut ovat kaikkien käytössä vuoteen 2024 mennessä. Valtionavustuskäytännöt yhdenmukaistetaan valtionavustustoiminnan uuden toimintamallin mukaiseksi.

Takuusäätiö kannattaa valtionavustuskäytäntöjen kehittämistä ja yhdenmukaistamista. Avustuksen haun keskittäminen yhteen järjestelmään edistää myös yhdenmukaisen toiminnan tavoitetta. Avustuksenjaon läpinäkyvyyttä ja avoimuutta lisää kaikkien käytettävissä oleva Tutkiavustuksia.fi.

Digitaalisen hakumenettelyn käyttöönotossa on hyvä varmistaa, että kaikilla toimijoilla on riittävät valmiudet ja osaaminen sen käyttöön.

Ehdotus 2: Valtionavustustoiminnan vaikuttavuutta suunnitellaan yhdessä uudella tavalla.

Tuotonjakoministeriöt hyödyntävät valtionavustuksia ja niiden käyttöä koskevaa tietoa uudella tavalla valtionavustustoiminnan vaikuttavuuden suunnittelussa, kuten valtionavustusten kohdentamisessa. Sitä varten tuotonjakoministeriöt yhdenmukaistavat valtionavustusprosessejaan ja käyttävät yhteisiä verkkopalveluja. Järjestöt ja valtionapuviranomaiset suunnittelevat valtionavustustoiminnan vaikuttavuutta yhdessä uudessa toimintamallissa, mikä edistää ennakoitavuutta ja jatkuvuutta ja auttaa ottamaan toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset entistä paremmin huomioon.

On kannatettavaa, että uudessa toimintamallissa toiminnan yhteiskunnallisia päämääriä ja sen vaikuttavuutta suunnitellaan yhteistyössä valtionavustusta hakevien järjestöjen kanssa. Tietty ennakoitavuus ja jatkuvuus on avustuksen saajan kannalta tärkeää, mutta myös se, että toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia pystytään huomioimaan. Haasteeksi voi käytännössä muodostua kaikille sopivien mittarien luominen, koska avustuksensaajat poikkeavat toisistaan huomattavastikin niin kokonsa kuin toimintansa sisällön osalta. Raportointiohjeiden on oltava selkeät, jotta siitä saatavat tiedot ovat oikeat ja riittävät.

Takuusäätiön käytännön kokemus vaikuttavuuden seuraamisen ja raportoinnin osalta on, että se on hyvin haasteellista. Esimerkiksi Takuusäätiön palveluista neuvontapalvelut ovat kertaluonteisia ja anonyymejä, jonka takia neuvonnan pitkäaikaista vaikuttavuutta ei voida seurata. Sosiaalisten rahoituspalvelujen takaustoiminnan asiakkuudet voivat olla hyvinkin pitkäkestoisia. Asiakasta tuetaan tarvittaessa maksuohjelman aikana, mutta suurin osa selviytyy tavoitteen mukaisesti velkojen järjestelystä itsenäisesti. Asiakkaan näkökulmasta ylivelkatilanne on lopullisesti ratkaistu, kun järjestelylaina on maksettu. Asiakkaita on vaikea tavoittaa erityisesti, jos halutaan seurata velkojen järjestelyn pitempiaikaista vaikuttavuutta. Takuusäätiön näkemyksen mukaan yksittäisten avustuskohteiden osalta pitäisi keskittyä erityisesti vaikutusten tavoitteluun ja kuvaamiseen. Vaikuttavuuden arvioiminen ja osoittaminen on mahdollista lähinnä akateemisen pitkän aikavälin tutkimuksen kautta ja sen on syytä kohdistua erityisesti yhteiskuntapoliittisen tason vaikuttavuuden tarkasteluun.

Ehdotus 3: Valtionavustustoimintaan osallistuvien toimielinten tehtäviä ja toimintatapoja yhdenmukaistetaan.

Tuotonjakoministeriöt yhdenmukaistavat valtionavustusten arviointiin ja valtionavustustoimintaan liittyvien neuvottelukuntien, toimikuntien ja jaostojen tehtäviä ja toimintatapoja soveltuvin osin. Tehtävien ja toimintatapojen painopiste on jatkossa valtionavustuspolitiikan arvioinnissa, valtionavustustoiminnan vaikuttavuuden suunnittelussa ja yhdenmukaisten valtionavustuskäytäntöjen jatkuvassa kehittämisessä. Tarkoituksena on lisätä valtionapuviranomaisten ja järjestöjen välistä viestintää ja vuorovaikutusta.

Ehdotuksen mukaiset valtionavustusten arviointiin ja toimintaan liittyvien toimielinten toimintatapojen painopistevalinnat ovat onnistuneita. Viestinnän ja vuorovaikutuksen lisääminen on tärkeää ja lisää avoimuutta sekä läpinäkyvyyttä.

Työryhmiin ja toimikuntiin on tärkeää ottaa mukaan mahdollisimman monipuolisesti erisisältöistä toimintaa harjoittavia ja kohderyhmiä tavoittavia järjestöjä. Esimerkiksi Takuusäätiön asema kansalaisten ylivelkaongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi on järjestökentällä ainutlaatuinen.

Ehdotus 4: Järjestöjen taloutta koskevia valtionavustuskäytäntöjä yhdenmukaistetaan mahdollisuuksien mukaan.

Tuotonjakoministeriöt yhdenmukaistavat järjestöjen taloutta koskevia valtionavustuskäytäntöjään. Yleisavustuksilla rahoitetaan järjestöjen varsinaisen toiminnan bruttokustannuksia. Tuotonjakoministeriöt luovat yhteisen tavan arvioida, miten järjestön kokonaisvarallisuus vaikuttaa valtionavustusten

harkinnassa ja myöntämisessä. Tuotonjakoministeriöiden erilaisia omarahoituskäytäntöjä selvitetään lisää ennen ehdotuksen toteuttamista.

Takuusäätiön näkemyksen mukaan valtionavustuskäytäntöjen yhdenmukaistaminen on kannatettavaa. Järjestöjaoston esittämän mukaisesti Takuusäätiönkin mielestä on varmistettava, ettei käytäntöjen kehittäminen tai yhdenmukaistaminen heikennä perusteettomasti järjestöjen asemaa.

Raportissa esitetty toimintamalli, ettei avustettavasta toiminnasta saatavat tuotot vähentäisi avustettavia kustannuksia, on järjestöjen omien toimintamahdollisuuksien edistämisen näkökulmasta kannatettavaa. Se mahdollistaa järkevän varainhankinnan niille, joille se on realistinen vaihtoehto toiminnan osarahoittamiseksi sekä palvelutuotannon kehittämisen. Malli on kannatettava, kun kysymys on kohtuullisten omien varojen keräämisestä. Yleisavustetun toiminnan osalta on tarpeen määritellä oikeudenmukaiset ja joustavat rajat, milloin organisaation katsotaan pystyvän rahoittamaan oman toimintansa osin tai kokonaan ilman valtionapua.

Ehdotus 5: Järjestöjen toiminnan ja vastuullisuuden arvioinnin perusteita yhdenmukaistetaan.

Tuotonjakoministeriöt soveltavat mahdollisimman yhdenmukaisia toiminnan ja vastuullisuuden arvioinnin perusteita harkitessaan ja myöntäessään yleisavustuksia järjestöille. Perusteita arvioidaan sekä suunnitellun että toteutuneen toiminnan perusteella. Tuotonjakoministeriöt päättävät, kuinka ne soveltavat arviointiperusteita mahdollisine painotuksineen päätöksenteossa.

Takuusäätiö pitää hyvänä, että toiminnan ja vastuullisuuden arvioinnissa ja yleisavustusten myöntämisessä sovellettaisiin mahdollisimman yhdenmukaisia perusteita. Vain tällä tavoin järjestöjen oikeudenmukainen kohtelu on mahdollista autonomiaedellytykset huomioiden.

Ehdotus 6: Järjestöille voidaan myöntää kaksivuotisia yleisavustuksia harkinnanvaraisesti.

Tuotonjakoministeriöt voivat myöntää järjestöille yksi- tai kaksivuotisia yleisavustuksia harkinnanvaraisesti. Kahdeksi vuodeksi kerrallaan myönnetty yleisavustus ei poista sen saajan vuotuista raportointivelvollisuutta. Järjestöt voivat hakea ensimmäiset kaksivuotiset yleisavustukset vuoden 2024 valtionavustushauissa. Kaksivuotiset yleisavustukset rahoitetaan valtion yhden vuoden talousarviosta.

Yleisavustuksella tulisi rahoittaa pysyvää, vakiintunutta toimintaa ja tällöin monivuotinen tai vähintään kahdeksi vuodeksi kerrallaan myönnetty yleisavustus vähentäisi avustuksenhakuun käytettävää aikaa ja resurssia.

Takuusäätiö katsoo, että järjestöjen pysyväisluonteinen ja säännöllisesti toistuva toiminta pitäisi aina olla yleisavustuksilla rahoitettavaa. Esimerkiksi Takuusäätiön palveluista neuvonta ja sosiaaliset rahoituspalvelut ovat toimineet noin 30 vuotta, mutta niiden rahoitus on yleisavustuksen sijaan edelleen kohdennettu toiminta-avustus. Yleisavustus mahdollistaa myös merkittävästi paremmin kansalaisten omista edellytyksistä ja tahdosta liikkeelle lähtevän, autonomisen järjestötoiminnan.

Ehdotus 7: Järjestöt välittävät valtionavustuksia edelleen siirron saajille mahdollisimman yhdenmukaisella tavalla.

Valtionavustusten edelleen välittäminen perustuu tuotonjakoministeriöissä valtionavustuslain uudistamisen yhteydessä laadittavaan tulkintaohjeeseen. Tuotonjakoministeriöiden valtionavustusehdot ja -rajoitukset sekä delegointisopimusmallit yhdenmukaistetaan. Samalla varmistetaan, että siirron saajille edelleen välitettyjen valtionavustusten käyttöä koskeva tieto on avointa ja läpinäkyvää valtionavustustoiminnan uuden toimintamallin mukaisesti.

Takuusäätiö kannattaa tehtyä esitystä. Järjestelmän toimivuuden kannalta on tarkoituksenmukaista, että avustusten edelleen siirron valvonta on toimivaa ja sen aiheuttama hallinnollinen taakka on oikeassa suhteessa järjestön toimintaedellytyksiin ja jaettujen avustusten määrään.

Ehdotus 8: Tuotonjakoministeriöt uudistavat valtionavustusten käsittelyä.

Tuotonjakoministeriöt uudistavat valtionavustusten käsittelyä järjestämällä sen tiimityönä. Taloustarkastuksen tehtävät on myös perusteltua yhdenmukaistaa vastuineen tuotonjakoministeriöissä. Järjestöjen taloutta ja toiminnan tai hankkeen tuloksellisuutta sekä toimintaympäristömuutoksia koskevaa tietoa hyödynnetään entistä laajemmin valtionavustusprosessien eri vaiheissa.

Valtionavustusten käsittelylle tiimityönä asetetut tavoitteet vähentää henkilösidonnoisia riskejä, lyhentää prosessien kestoja ja parantaa toiminnan laatua hallinnollisia kustannuksia lisäämättä ovat kannatettavia. On myös hyvä, jos valtionavustusprosessien eri vaiheissa hyödynnetään laajasti järjestöjen toiminnasta saatavilla olevaa tietoa. Panostaminen järjestöjen oikea-aikaiseen neuvontaan väärinkäytösten ehkäisemiseksi ja takaisinperinnän vähentämiseksi on tärkeää.

3 Valtionavustustoiminnan kehittäminen

Yleiset huomiot Järjestöjä koskevat valtionavustuskäytännöt: Ehdotukset niiden kehittämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi -julkaisusta

Takuusäätiö arvioi, että uusi valtionavustuskäytäntöjen toimintamalli yhdenmukaistaa ja tasapuolistaa rahoituskäytäntöjä sekä lisää avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Takuusäätiö sai osallistua selvityksen alkuvaiheen työryhmyöskentelyyn ja toteaa ilolla, että siinä tehty työ näkyy myös ehdotuksissa. Kyseessä on järjestöjen avustusten näkökulmasta merkittävästä kehittämistyöstä ja siksi on tärkeää, että järjestöillä olisi jatkossa vahvempi rooli yhteiskunnallisten tavoitteiden tunnistamisessa ja määrittelyssä.

Valtionavustustoiminnan kehittämistä koskevat yleiset huomiot

Valtionavustukset myönnetään valtionavustuslain perusteella joko yleisavustuksina tai erityisavustuksina. Yleisavustuksella rahoitetaan järjestön sääntömääräistä, varsinaista toimintaa. Vastaavasti kohdennetulla yleisavustuksella rahoitetaan rajattua osaa toiminnasta. Takuusäätiön esittää, että painotus olisi jatkuvan toiminnan osalta yleisavustuksessa ja kohdennetulla yleisavustuksella rahoitettaisiin lähinnä hankemuotoista kokeilutoimintaa.

Backman-Grönqvist Minna
Takuusäätiö sr.

